

مدیریت دانش ضرورتی برای خلاقیت و نوآوری در برنامه‌های درسی

رضا آریامنش^۱؛ محسن آیتی^۲ و یوسف شمس^۳

کلید واژه‌ها: مدیریت دانش، خلاقیت، نوآوری، برنامه‌های درسی

مقدمه

عصر حاضر، عصر تغییر و تحولات شگرف در فناوری‌هاست (سلاجقه و ناظری، ۱۳۸۷) و عصری است که هیچ ارگان و سازمانی نمی‌تواند از این تغییر و تحولات فرار کند بلکه ناچار است خود را با آن وفق دهد. سازمان‌ها برای بقا به ایده‌های نو و جدید نیازمند هستند. ایده‌ها و اندیشه‌های نو به مانند روحی در کالبد سازمان دمیده می‌شوند و آن‌ها را از ورطه‌ی نابودی نجات می‌دهند (دهقان‌نجم، ۱۳۸۸؛ نجاری و رزنه، ۱۳۹۱). تغییر و تحولات امروزی تمامی جنبه‌های زندگی را در بر گرفته است یکی از حوزه‌هایی که به شدت تحت تأثیر این تغییر و تحولات قرار گرفته حوزه‌ی آموزش و برنامه‌های درسی می‌باشد (رحمانی و همکاران، ۱۳۸۵؛ دارن^۴، ۲۰۱۰).

روش

در این مقاله برای بررسی اطلاعات و دستیابی به یافته‌های مورد نظر از روش تحلیل فلسفی استفاده شده است.

یافته‌ها

نظام آموزش و پرورش به حق از بزرگ‌ترین و پیچیده‌ترین نظام‌های اجتماعی است و سنگ بنای توسعه‌ی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی هر جامعه و زیربنای اصلی و عمده‌ی ساختن شخصیت و دیدگاه‌های انسانی محسوب می‌شود (صافی، ۱۳۸۹). از جمله سازمان‌هایی که خود باید باعث و بانی ایجاد تغییرات و تحولات در جامعه باشند و عملکردهای سازمانی خود را بهبود بخشند سازمان‌های آموزشی هستند (زاهدیان، ۱۳۹۱). این نظام با این تأثیرات زیادی که بر جامعه می‌گذارد نباید منتظر تغییرات و تحولاتی باشد که از بیرون بر آن دیکته شود بلکه خود باید زمینه‌ساز تغییر و تحولات باشد اما نه هر گونه تغییر و تحولی؛ بلکه تغییر و تحولی که نوآورانه باشد به عبارتی دیگر نظام آموزش و پرورش ما باید دنبال تغییر و تحولی باشد که برای برنامه‌های درسی خلاقیت و نوآوری در پی داشته باشد. یکی از ابزارهای کلیدی و اساسی که در رویارویی و مقابله با عوامل عدم اطمینان، حفظ موقعیت و ایجاد خلاقیت و نوآوری در برنامه‌های درسی می‌تواند یاور نظام آموزش و پرورش باشد، دانش و مدیریت درست آن است. در قلب مدیریت دانش باید به دنبال نوآوری بود، زیرا مزیت رقابتی پایدار و بادوام در نوآوری نهفته است (نجاری و رزنه، ۱۳۹۱). مدیریت دانش عبارت است از استفاده‌ی اهرمی از دانش و خرد جمعی برای افزایش پاسخ‌گویی و نوآوری (علاقه‌بند به نقل از فراپائولو^۵، ۱۳۹۰: ۱۷۲). خلاقیت و نوآوری در گرو بهره‌گیری از «دانش» است. دانشی که در مسیر زمان در حوزه‌های تخصصی حاصل شده، ارزشمندترین دارایی است که سازمان می‌تواند از آن بهره‌گیرد. در این میان، انتظار می‌رود دانش حاصل شده در سازمان و توسط اعضاء سازمان، به عنوان دانشی اصیل و برخاسته از بافت بیش از هر منبع دیگری به نوآوری در افراد کمک کند. چنین اثربخشی در گرو مدیریت دانش است. سازمان‌ها برای باقی ماندن در بازار رقابت، پاسخگویی به تقاضاهای بازار، ارتقاء افراد و

^۱ نویسنده مسؤل، دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه بیرجند (ariyamanesh.reza@gmail.com)

^۲ دانشیار دانشگاه بیرجند (mayati@birjand.ac.ir)

^۳ کارشناسی ارشد آموزش و بهسازی منابع انسانی دانشگاه شهید بهشتی (y.shams@mail.sbu.ir)

ظرفیت‌هایشان، حفظ ارتباطات و موقعیت‌های مناسب، مقابله با تغییرات و ایجاد خلاقیت و نوآوری و ... به مدیریت دانش نیاز دارند (گرت^۱، ۱۹۹۶).

تحقیقاتی که در رابطه‌ی با مدیریت دانش و خلاقیت و نوآوری انجام شده تأیید کننده‌ی این امر است که، بین مدیریت دانش و خلاقیت و نوآوری رابطه مستقیمی وجود دارد و همچنین سازمان‌هایی که دانش و مدیریت آن را در نیروی انسانی خود توسعه و گسترش داده‌اند، آمادگی بیشتری برای رویارویی با تغییرات سریع دارند؛ که این مسئله به نوبه‌ی خود منجر به خلق راه‌حل‌های نوین برای سازمان در رویارویی با تغییرات سریع محیطی می‌گردد (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۳؛ رحیمی، ۱۳۸۶؛ رحیمی^۲ و همکاران، ۲۰۱۲؛ لم^۳، ۱۹۹۸؛ لایو و وو^۴، ۲۰۱۰؛ وانگ و وانگ^۵، ۲۰۱۲؛ ازبگ و همکاران^۶، ۲۰۱۳؛ کاسکینن و ونهرنتا^۷، ۲۰۰۲؛ ادمندس و کندس^۸، ۲۰۰۲؛ ویسبرگ^۹، ۱۹۹۴؛ رادینگ^{۱۰}، ۱۳۸۳؛ فرایپائولو، ۱۳۸۸؛ شریف‌زاده و بودلایی، ۱۳۸۷؛ حسنوی و همکاران، ۱۳۹۰؛ علامه، ۱۳۸۵؛ نجاری ورزنه، ۱۳۹۱؛ یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۲).

در حال حاضر سازمان‌ها برای پرورش اعضای خلاق با همدیگر رقابت می‌کنند و در میان این سازمان‌ها، نظام آموزش و پرورش آن را رسالت و مأموریت خود اعلام کرده است و در صدد ایجاد پرورش سازمان خلاق می‌باشد (نیازآذری و همکاران به نقل از غلام پور، ۱۳۹۰). مدیریت دانش می‌تواند به عنوان یک ابزار اساسی در قرن اخیر، در سازمان‌ها به ویژه در برنامه‌های درسی مدارس و مؤسسات آموزشی فراهم کننده‌ی زمینه‌های بازخوانی، ایجاد، پرورش، اشتراک و تبادل، ارتقا، سازماندهی، ذخیره سازی و انتشار دانش در سطح مدرسه به خصوص در سطح کلاس درس باشد (جعفری‌مقدم، ۱۳۸۲). مدرسه یک سازمانی است که می‌تواند با ایجاد و گسترش مدیریت دانش یک سیستم یادگیری را برای رفع کمبودهای خود ایجاد و زمینه‌های مناسبی را برای نوآوری، نوسازی و ترویج مدیریت دانش در معلمان فراهم نماید (علیجان نوده‌پشنگی، ۱۳۹۲). اگر مدیران آموزش و پرورش بتوانند دانش معلمان را مدیریت کنند، بدون شک کارایی و اثربخشی سازمان‌های آموزشی ارتقاء می‌یابد (میرکمالی، ۱۳۷۸). بنابراین اقتضا می‌کند که آموزش و پرورش رسمی کشور به نوآوری برنامه‌های درسی، طرح‌ها و عملکردهای خود بپردازد و به ویژه از نظر کیفی، به طور دایم خود را توسعه و گسترش دهد (بهرنگی و صفایی فخری، ۱۳۸۷).

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه تغییر و تحولات تمامی زندگی بشر را در بر گرفته به طوری که سازمان‌های آموزشی ما از جمله آموزش و پرورش از این تغییر و تحولات بی‌نصیب نمانده اما آنچه حائز اهمیت است سازگاری با این تغییر و تحولات و آماده کردن زمینه برای بروز آن می‌باشد؛ اما نه هر تغییر و تحولی، تغییر و تحولی که نوآورانه باشد و یکی از ابزارهای کلیدی برای رسیدن به این خلاقیت و نوآوری در برنامه‌های درسی آموزش و پرورش می‌تواند مدیریت دانش باشد.

منابع

ابراهیم‌زاده، رضا. (۱۳۸۴). نقش مدیریت دانش در فرایندهای خلاقیت و نوآوری در سازمان. پنجمین همایش مراکز تحقیق و توسعه صنایع و معادن، تهران، انجمن تخصصی مراکز تحقیق و توسعه صنایع و معادن، http://www.civilica.com/Paper-CIMRDC05-CIMRDC05_052.html

1 Grant

2 Rahimi et al

3 Lam

4 Liao&Wu

5 Wang&Wang

6 Ozbag et al

7 Koskinen& Vanharanta

8 Edmonds& Candy

9 Weisberg

10 radding

بهرنگی، محمدرضا و لیلا صفایی فخری (۱۳۸۷). از خلاقیت تا نوآوری بر بستر مدیریت دانش، *اولین کنفرانس ملی خلاقیت شناسی، TRIZ و مهندسی و مدیریت نوآوری ایران، تهران، پژوهشکده علوم خلاقیت شناسی، نوآوری و* http://www.civilica.com/Paper-ICIC01-ICIC01_009.html. TRIZ
جعفری مقدم، سعید (۱۳۸۲). مدیریت دانش در نظام مدیریت مدرسه محور. *فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش*، (۳۵) و (۳۶)، ۲۷-۵.

حسنوی، رضا؛ اخوان، پیمان و سنجقی، محمد ابراهیم. (۱۳۹۰). عوامل کلیدی موفقیت مدیریت دانش. تهران: آتی‌نگر.
دهقان نجم، منصور (۱۳۸۸). مدیریت دانش و نقش آن در نوآوری سازمانی. *مهندسی خودرو و صنایع وابسته*، (۱۰)، ۴۷-۵۲.

رادینگ، الن (۱۳۸۳). مدیریت دانش: موفقیت در اقتصاد جهانی مبتنی بر اطلاعات. ترجمه محمد حسین لطیفی. تهران: سمت.

رحمانی، جهانبخش؛ موحدی‌نیا، ناصر و قربانعلی، سلیمی (۱۳۸۵). الگوی مفهومی نقش‌های آموزشی- تربیتی فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش. *دانش و پژوهش در علوم تربیتی*، (۱۰ و ۱۱)، ۶۶-۴۹.

رحیمی، حمید (۱۳۸۶). بررسی رابطه بین مولفه‌های مدیریت دانش سازمانی و میزان خلاقیت اعضای هیأت علمی دانشگاه اصفهان. *اولین کنفرانس ملی مدیریت دانش، تهران، موسسه اطلاع رسانی نفت، گلز و پتروشیمی، مؤسسه تحقیقات و آموزش مدیریت*. http://www.civilica.com/Paper-IKMC01-IKMC01_025.html.

زاهدیان، عباس (۱۳۹۱). "وضعیت مدیریت دانش در چهار چوب مدل جاشپارا و بر اساس مستند سازی تجربیات مدیریتی مدیران ستادی آموزش و پرورش استان خراسان جنوبی" پایان‌نامه ارشد علوم تربیتی. دانشگاه بیرجند، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

سلاجقه، سنجر و ناظری، مژگان (۱۳۸۷). نقش مدیریت دانش در خلاقیت و نوآوری. *اولین کنفرانس ملی خلاقیت شناسی، TRIZ و مهندسی و مدیریت نوآوری ایران، تهران، پژوهشکده علوم خلاقیت شناسی، نوآوری و TRIZ* ، http://www.civilica.com/Paper-ICIC01-ICIC01_114.html
شریف‌زاده، فتح و بودلایی، حسن (۱۳۸۷). *مدیریت دانش در سازمان‌های اداری، تولیدی و خدماتی*. تهران: جهاد دانشگاهی.

صافی، احمد (۱۳۸۹). *سازمان و اداره امور مدارس*. تهران: رشد.

علاقه‌بند، علی (۱۳۹۰). *مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی*. تهران: روان.

علامه، محسن. (۱۳۸۵). *مدیریت دانایی*. مجله مدیریت، (۱۶)، ۹-۶.

علیجان نوده‌پشنکی، مجید (۱۳۹۲). "تبیین مدیریت دانش دبیران مقطع متوسطه بر اساس مؤلفه‌های اعتماد سازمانی با استفاده از مدل معدلات ساختاری" پایان‌نامه ارشد علوم تربیتی. دانشگاه بیرجند، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

فراپاتولو، کارل (۱۳۸۸). *مدیریت دانش در سازمان‌ها*. ترجمه صدیقه احمدی فصیح. تهران: چاپار.

میرکمالی، محمد (۱۳۷۸). *رهبری و مدیریت آموزشی*. تهران: یسپرون.

نجاری ورزنده، علی اصغر (۱۳۹۱). ارتباط مدیریت دانش و مدیریت نوآوری. چهارمین کنفرانس ملی مهندسی مدیریت نوآوری ایران، تهران، بنیاد پژوهشی علوم خلاقیت شناسی، تریز و مهندسی و مدیریت نوآوری، http://www.civilica.com/Paper-ICIC04-ICIC04_055.html

نیازآذری، کیومرث؛ بریمانی، ابوالقاسم و حاجی قلی‌خانی، بی بی سعیده (۱۳۹۰). بررسی نقش مدیریت دانش بر خلاقیت دبیران در مدارس متوسطه. *فصلنامه مدیریت*، (۲)۸، ۸۷-۷۹.

یعقوبی، نورمحمد؛ سالارزهی، حبیب الله و صادقی‌راد، علی کرم (۱۳۹۲). تأثیر مدیریت دانش ضمنی بر نوآوری سازمانی. *اولین همایش ملی مهندسی مدیریت کسب و کار، کرمان، دانشگاه تحصیلات تکمیلی صنعتی و فناوری پیشرفته*،

http://www.civilica.com/Paper-EBM01-EBM01_032.html

- Dearn, J. M. (2010). Innovation in Teaching and Curriculum Design. *Higher Education – Teaching and Learning in Higher Education*, 448-454.
- Edmonds, E & L, Candy. (2002). Creativity art practice, and knowledge. *Comm of the ACM*, 45 (10).PP: 91-95.
- Grant, R. (1996). Toward a knowledge – based theory of the firm. *Strategic management journal*, 17, PP:109-122.
- Hsien Liao, Sh & chuan Wu, Ch. (2010). System perspective of knowledge management, organizational learning, and organizational innovation. *Expert Systems with Applications*, (37), 1096–1103.
- Koskinen, K. U & Vanharanta, H. (2002). The role of tacit knowledge in innovation processes of small technology companies. *Int. J. Production Economics*, (80), 57–64.
- Lam, A. (1998). Tacit Knowledge, Organisational Learning and Innovation: A Societal Perspective. *DRUID*, ISBN(87-7873- 060-0).
- Ozbag, G. K., Esen, M & Esen, D. (2013). The Impact of HRM Capabilities on Innovation Mediated by Knowledge Management Capability. *Social and Behavioral Sciences*, (99), 784 – 793.
- Rahimi, G. Seyyedi, m. h & Vazifeh Damirchi Q. (2012). The Role of Tacit Knowledge in Innovation of Public Management. *International Conference on Education and Management Innovation*, (30), 292-296.
- Wang, Z & Wang, N. (2012). Knowledge sharing, innovation and firm performance. *Expert Systems with Applications*, (39), 8899–8908.
- Weisberg, R. (1994). Genius and madness? A quasi – experimental test of the hypothesis that manic – depression increases creativity. *Psy. Science*, 5(6):.361-367.